

FINSK AVEL DUBBELT SÅ BRA!

Det är så här man vill det skall se ut. Efter rejäla sökturer har hunden hittat en ostörd älg som står i upptaget. Tät skallgivning från hunden gör det sedan ganska enkelt för jägaren att komma till skott. Foto: Eric Wallin

Det är inte höftledsfel, epilepsi eller andra sjukdomar som är älghundarnas största problem. Det överlägset största felet är bristande jaktförmåga. I många fall i Sverige är det långt färre än hälften av hundarna i en kull som jagar bra. I Finland är siffrorna klart bättre. Här har man angripit problemet mycket seriöst och bl.a anlitat forskare för att förbättra aveln. För varje årskull jämthundar är det mer än dubbelt så hög procent 1:apristagare i Finland jämfört med Sverige. Jukka Immonen som varit en av arkitekterna bakom den finska aveln berättar här om arbetet.

Text: Jukka Immonen

Min avsikt med den här artikeln är att behandla älghundens avel och därmed sammanhängande praktiska frågor. Jag ska koncentrera mig på jämthundsrasen, men principerna är nog samma för andra raser.

Om vi tar 100 jämthundsvalpar och följer dem under hela livscykeln tror jag att man på grund av ärftliga sjukdomar tar bort en individ, på grund av fel struktur troligen ingen, men på grund av bristande jaktgenskaper kommer 30 individer att avlivas.

Den sistnämnda anledningen gör att man borde ta bort 20 ytterligare om man hade hårdhet och kanske lov hemifrån. Följdaktligen bör avelsfokus ligga på jaktliga egenskaper på 30 mot 1.

Kanske hälften av valparna inte kommer att uppfylla köparnas förväntningar och därför har man mycket att göra för att förbättra situationen.

TIDIG JAKT AVGÖRANDE

Nyckelfrågan är ärftligt jaktintresse om man vill höja rasens jaktliga nivå. Men hur kan man då mäta det ärftliga jaktintresset?

Det är helt säkert att om hunden gör långa älgarbeten redan som ung, utan mycket träning, kan man påstå att det är fråga om ärftliga egenskaper och jaktlust. Eftersom jaktgenskaper mäts på jaktprov och en unghund inte hunnit lära sig så mycket, är provresultat från när hunden är ung bästa möjliga mätare.

Jukka Immonen med sin Rusmosan Kamu som lämnat 68,5 procent 1:a pristagande avkomma om man räknar bort valpar födda 2010. De finska jämthundarna har i dag betydligt högre procent pristagare än de svenska. Mycket beror på ett mycket genomtänkt avelsarbete. Foto: Jörgen Marcusson.

Kullvärdena är också viktiga, det är ju frågan om ärftlighet. Man kan sammanfatta det så att en hund som har fått 1:a pris (eller hellre flera) vid 1,5 års ålder och har likadana kullsyskon, är en potentiell avelshund.

När man byggde jaktgenskaps BLUP-index märkte man att det är väldigt ärftligt att starta ung. Därför bör man starta genast när hunden är färdig att jobba med älg i fem timmar. Det skulle tjäna aveln mest.

På prov skulle man också försöka att låta hunden arbeta hela fem timmar innan man kopplar hunden. Och även om hunden inte är avelshund (på grund av exteriör, eller något annat fel) skulle man starta för att skaffa pris på jaktprov.

Tävlingar är något helt annat. Unghunden ska utvecklas och bli

färdig för tävlingar senare med samarbete och andra finesser som har väldigt lite att göra med avel. Tävlingarna är dock intressanta och kan öka intresset för att starta med hundar, vilket är bra!

Ett exempel från årgång 2010 i Finland är kombinationen JCH Siimeksen Jannu och JCH Onnivaaran Odessa. Det blev 14 valpar i kullen, av dessa fick åtta 1:a pris på jaktprov innan året var slut och valparna 10 månader gamla. Ett tydligt exempel på medfött jaktintresse.

DET VIKTIGA SÖKET

Sökets omfattning är en relativt ärftlig egenskap och man kan avla denna egenskap om man vill. Vi har skurit ner älgstammen (i alla

VÄND

Dch Jojje lånades från Sverige 2006. Avkommorna är inte de allra tidigaste men startprocenten är mycket bra och det har blivit riktigt duktiga hundar. Tikarna efter Jojje har blivit snygga. Linjen fortsätter genom sonsonen Repomäen Le-genda som är en mycket lovande avelshane.

FINSK AVEL... FORTS

fall här i Finland) så hundarna måste vara kapabla att självständigt söka av stora områden.

Områdena varierar förstås och om man har mindre mark kanske ett kortare sök räcker till.

Men för de riktigt små markerna kanske en spetshund inte är rätta typen av älghund? Kanske någon stötande hund kunde vara mer lämplig?

När man har glesare älgstam brukar älgarna också vara ganska lättfotade och då kan avstånd till upptagsplatsen vara avgörande när det gäller möjligheten att få älgen att stå i upptaget.

Jag anser att jämthunden skall vara en hund med rejält sök och självständigt storvilthunds arbetssätt.

Det är en fråga om nyanser om man prioriterar spårande sök framför vindupptagare. För björnjakt är den spårande typen ett måste. Men för älgjakt är hunden som använder vind ganska ofta snabbare att hitta älg. Om hunden kan båda, kan den vara riktig effektiv. Man kan utnyttja BLUP-index för att avla sök.

STÅND PÅ UPPTAGET

Älgarbete av hög kvalitet börjar med ståndskall på upptaget. Det är en mycket viktig egenskap. Men

DCH Robin var född i mars 2005 och tog första jaktprovsetan samma år. Tyvärr dog han alltför tidigt. Han har lämnat klart över hälften av avkommor som har 1:a på jaktprov. Bilden på Robin är tagen vid unghundsgranskning av Seppo Toivonen.

Onivaaran Odessa är en mycket lovande avelstik efter väldigt bra föräldrar (JCH Tainion Roni-DCH Raikukorven Gnippe). I kombinationen med Odessa-Silmeksen Jannu hade åtta av 14 valpar födda 22 februari 2010 tagit 1:a pris på jaktprov innan årets slut.

man skall komma ihåg att älgstammens utseende och möjliga störningar har riktigt stor betydelse.

Om älgen redan är liggande och kanske idisslar är förutsättningarna betydligt bättre. Men hundens kunnande att arbeta med älg är förstås också avgörande.

Hundarna lär sig att skälla älg på rätta sättet genom att just skälla på älg. Förutsättningar att lära och utveckla är betydligt bättre om älgstammen är bra. Även om vissa saker är medfödda, har alla hundar mycket att lära i skogen.

Ganska många bra avelstikar har till en början varit lite heta när dom hittar älg. Det kan ha något att göra med jaktlust också. Därför skulle jag inte ta heta tikar som har stor jaktlust ur aveln. Men jag skulle söka en hane med lugnt älgarbete för en sådan tik.

Själv tror jag inte lika mycket på heta hanar.

Det finns också hundar som blir tysta genast när älgen rör sig. För en sådan hund skulle jag inte välja en likadan partner. Jaktligt är det bättre om hunden också skäller gångständig. En unghund kan ganska ofta vara tyst under sina första älgkontakter. Men en 1,5 år gammal hund bör börja skälla ganska snart.

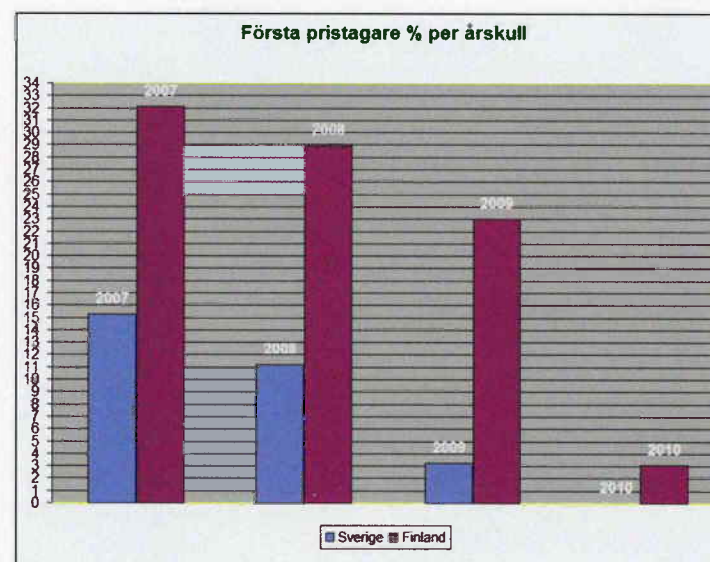
Man kunde inte visa att "stånd på upptag" var ärftligt enligt tusentals finska provberättelser. Det kan vara så att miljöfaktorer har stor betydelse, kanske större än hunden. Gles älgstam, rovdjursrika marker osv. Man kan säga att vissa hundar har väldigt bra förmåga att få älgen att stå i upptaget, men tyvärr ser det inte ut att som att denna förmåga är starkt ärftlig. Därför bör man inte lägga för stor vikt på moment 5 i jaktproven.

BRA FÖRFÖLJANDE I TIDIG ÅLDER

För en bra älghund är intresse att förfölja flyende älg tillräckligt länge och förmåga att få nytt ståndskall mycket viktig. Man lyckas inte alltid att skjuta på stånd på upptagsplatsen. Rejält förföljande redan när hunden är ung visar att hunden har stor jaktlust.

Om hunden avbryter förföljandet snabbt och kommer tillbaka, kan man säga att hunden inte har tillräckligt bra jaktlust. Så är det bara helt enkelt!

Om hunden har medfött intresse att spåra, förföljer hunden ganska ofta också bra. Hundar som har riktigt stor jaktlust och spårar gärna, kan förfölja flyende älg väldigt

På ovanstående bild (källan: Mats-Åke Renström / Jämthundklubben) jämför man förstapristagande avkommor per årskull mellan Sverige och Finland procentuellt efter hösten 2010. Det finns flera orsaker till skillnaden mellan länderna. Provsystem och kultur är olika. Förstås också hundmaterial. Man har använt ganska mycket svenskt material i Finland och det har inte dragit ner rasens jaktliga nivå. Därför kan man påstå att det finns bra material på båda länder, men största skillnaden är hur det används. Längre bak i stamtavlorna kan man hitta samma hundar både i Finland och Sverige.

länge. En oerfaren hund som endast använder vind kan tappa spår eller vittring, även om jaktlusten är stark.

För en björnskällare är viljan och kunnandet att förfölja riktigt, riktigt viktigt!

Förföljandet är en ganska ärftlig egenskap. Till exempel har JCH Tainion Roni lämnat avkommor som gärna förföljer. De kan lätt förfölja flyende älg under jaktprov hela fem timmar om älgen inte stannar.

SKALL KUNNA SKÄLLA HELA DAGEN

Den andra komponenten efter stötning är förstås förmågan att få älgen att stå igen. Det finns stora skillnader mellan hundar. Men enligt forskarna kunde man inte konstatera hög ärftlighet. Tyvärr.

Viktigt är att hunden är ståndfast så att den skäller hela ljusa dagen utan att avbryta om föraren inte kallar in hunden.

Det är ganska ärftligt om hunden skäller länge innan man har jagat in den riktigt. Därför måste man kräva av en avelshund att den lätt kan skälla hela dagen utan avbrott.

Personligen förstår jag inte uppfödarna eller hanhundsägarna som annonserar att hunden alltid är med när man kommer hem från skogen. Det kan vara ett tecken på

bristande jaktlust? I alla fall är det en alarmklocka för mig.

Jag måste betona, att en avelshund inte alltid är den trevligaste jakthunden. Den kan ha lite för självständigt sök och det är ganska ofta svårigheter att få in den från ståndarbete. Det är rätt vanligt att de bästa nedärvarna haft lite dåligt samarbete under älgarbete.

Faktum är att avkommorna sällan är lika envisa. Troligen är högst ett par per kull likadana, största delen är lämpliga, lyckligtvis är det ofta bara några enstaka som inte jagar.

SKALLTÄTHETEN ÄRFTLIG

Hundens skällande ska möjliggöra jägarens ansmygning och ge tillfälle att skjuta på stånd.

Tyvärr har en del jämthundar alltför gles skall nuförtiden. 50-60 skall/minut är ju ganska tråkigt att lyssna till. Det bör vara 75-90 skall per minut, då är det en glädje att lyssna på när man sitter vid elden i skogen och lättare att smyga fram och få skottfällor.

Hörbarheten är ofta tillräcklig men skallet bör också vara uthålligt. Det bör vara tät och hörbart hela ljusa dagen. Om hunden skäller klockan runt, eller hela dygnet, kan skallet förstås bli lite hest.

Skalltätthet är ganska ärftligt.

Och man bör aldrig para en glesskällig tik med en likadan hane.

AVLA ALDRIG PÅ SAMARBETE

En riktig bra älghund blir betydligt bättre om den har bra samarbete med föraren. Men bra samarbete har väldigt lite att göra med älg-hundsavel.

Försök aldrig att avla på samarbete, det betyder nästan alltid att du också avlar på medioker jaktlust.

Man har inte kunnat konstatera ärftlighet vad det gäller samarbete. Troligen borde hundägarna undervisas i hur man tränar sina hundar. Det är ju möjligt att träna samarbete.

UNGHUNDSGRANSKNINGAR

Först bör man pröva potentiella avelshundar. Och för detta måste man ha kriterier för en potentiell avelshund. Väsentliga kriterier är tidighet, stor jaktlust och bra kullvärden redan som ung. 1:a pris på jaktprov redan vid 1,5 års ålder bör vara ett krav för en potentiell avelshund. I kullen bör det också finnas fler individer med samma egenskaper.

I Finland har FJGK under flera år arrangerat regelbundna unghundsgranskningar.

Avelskommittén väljer ut 25 hanar för granskning bland de 50 bästa i sin årskull enligt provresultat. Man försöker välja hanar efter olika linjer, därför blir en del riktigt bra hanar utan inbjudan.

Vissa hanar kommer självklart att få sina fem parningar och de behövs då inte granskas. Däremot granskas de hanar som man vill väcka tikägarnas intresse för och som är viktiga för den genetiska mångfalden.

Ett av de viktigaste målen för granskningen är att behålla ärftlig variation.

Riktig bra avelshanar bör ha betydligt fler avkommor än medelmåttliga. Medelmåttliga kan ha fem kullar, alltså 35-50 avkommor, vilket egentligen är alltför mycket.

Man kan anse hunden är en bra nedärvare om över hälften av avkommorna har fått 1:a pris på jaktprov. Som tillägg kan man kräva att en riktigt bra nedärvare kan lämna minst en avelshane som är lika bra eller bättre än sin far.

I Finland rekommenderar man **VÄND**

